

# **Káne lá Sàngó**

*Basel Mission Buea,  
Mission Protestante Française  
Douala – 1953*

*Original 39 pages.  
Imprimé sur les Presses de l'Imprimerie M.P.F.  
de Ndoungué Cameroun  
(Tukwabé kaponda: mwèndi N° 2, 1951)*

# Káne lá Sángó

## BYINGEDI

Belēdi ba nin kalati be titi lambo la peñapeña. Be nde beteledi ba Kane la Sango bena be ta be busisabe na sango J. Gutbrod o mbu ma 1905 natena 1909 o dikalo la Mission ma Basel ("Monatsblatt" to Mulee Ngea). Di si wengisan lambo la mweña oten, di pongise nde bwambwam betiledi kaponda ńai di matilano mo tatan. Dipita lasu le nde na jita la Bonakristo ba mende bwa muńenge ońola nin kalati, na ná ben beteledi ba mu mpete ma muka be mende jongwane jita la babupedi na balēdi pe o bia neni bangamenno jokwa to jokwele o kane. Tona Eyal'a Loba e mindano langwabe o yen ekombo, di dia te nde kana bokwedi ba Sango Yesu, bena ba si ta ba bia kane. Biso pe di doli kwala na: " A Sango, lee biso o kane" (Luk. 11: 1). Loba emeye so namsebolane la nin kalati ońola longise la Mwemba mao o Kamerun.

Ndońe, Yuni 1953 (Esopesope) . Jean-René Brütscb

# Káne lá Sángó

A Tete ńasu ńe o moń !  
Dina longo di dubabe.  
Janea longo di ye.  
Jemea longo di bolabe o wase,  
Kana jeno o moń.  
Bola biso da wengekana mińa mese.  
Na lakise mawuse masu,  
Kana biso pe di malakiseno  
Mawuse ma ba ba mawusane biso.  
O si diele biso o makekisan  
Nde sunga biso o bobe  
Ebanja janea je nde longo,  
Na ngińa, na sesa, bebe bese.  
Amen !

## Ońola Kane la Sango

Bato bese bena ba malange nin kalati, ba bi ońola wuma na njom pe Sango Yesu a leeno bokwedi bao mu muka mwena di makaneno ponda yese. Bonakristo ba si bi muka ma bwam mupepe ka mun. To ba keka nde na dibie labu lese, ba si dongamen tese beyala ba bwam ka ben di benno o mun muka, ba si dongamen pe to lata mambo mese, mambo ma Sango Loba na ma bato, o muka ma pem, kana Sango Yesu a bolino o yin son a muka. Ba mongele nde edub'a Loba oten, ebanja ba makane na: "Dina longo di dubabe, janea longo di ye, jemea longo di bolabe o wase kana jeno omoń", ba mongele pe na mambo masu ma bato, ebanja di masosomea ońola da lasu la buńa te na Iakise la myobe, ońolana di yoki wusane Loba na bato, na ná a si diele biso o makekisan, nde a sunge biso ońola bobe bwese, ongwane pe biso ońola longe la bwindea. Ońola nika mu muka mu tem ka muka ma boso mwena jangamenno bolane ponda yese. Nde ońola nika e mapula pe ná di kuse sońtane la mweńa ońola mambo di makaneno Loba o mun muka.

## I. Bebotedi :

### *A Tete ńasu ńe o moń*

\*1. "Tete", Yen eyala ye nde ya boso o Kane la Sango. Njika njom Sango a teseno mo k'eyal'a boso e ? Njom ńe nde o lee biso nja nu eno ńena di makaneno o mun muka, na neni pe jangamenno po na mo. Kana eno Tete, ońola nika di s'angamen po na mo o kwalisane na sosomea pe mo na mulema ma bobbe to na mongele ma mbamba, to ninka, kańena mudumbu masu nde mu matope byala, nde mulema mu si late oten.

Tona di mabeleno Sango Loba ka Tete, di s'angamen te po na mo na ka mbamba, ebanja e nde Tete ńa bosangi, kańena to bobbe bo titi na mo tomtom, nde a mabangane moto te nu masiseye na mo na mulema mu si tem o mbale na bele pe dina lao na ka mbamba. A si tondi nika tomtom. Ońola nika, o mapula te kane mo, ke wangamen nde be moto nu bońsan momene, to denge o mawele bele mo Tete, na kwalisane mo mese o benno o kwala.

Nde o bońsan te bwam ninka, ke we pe ńa o wele bene dipita ńa Tete a masengane wa. Sango Yesu a tese pe yen eyala na: "Tete" k'eyal'a boso o lee ndolo Sango Loba a benno na baũtu bao. Muna te a mabwa muńenge ońola din dina na: "Tete", ebanja a bi ńa Tete nde a ben mo, e nde ńao, nde a titi ńa a bangane mo lambo la bwam a pulanno mo, esibe njom. Nde "Tete ńa moń" a titi ndedi na ndolo buka bato, a si mabola

baūtu bao bwam buka babo e ? (Luk. 11: 1.5) "A s'angamen sengane baposobe bao bena ba meane mo mwese na bulu e? (Luk.18:7).

Yen eyala "Tete" momene ye biso mboñ ná a masengane besosomedi basu ke be tengen. Nde neni di maweleno bele Sango Loba ná "Tete" e ? Di titi bobbe e? Tete ná bosangi e ná a bene bana bena ba mawuse ponda na ponda e ? Basango basu ba boso ba si ta ba tindame na Loba oñola myobe mabu, nde biso bese pe, kana jeno bana babu, di si tindam na mo oñola bobbe basu e ? Ye mbale, je bobbe, nde bato ba kwañ bese bena ba ta obiana Kristo a si poi ba si ta ba dongamene bele Loba ka Tete kana biso di maweleno bola, to Abrabam, to Mose, to David, to baūtu ba Loba bapepe ba si ta ba bola nika tomtom. Nde neni biso di maweleno bola nika tatan e ? Sango Loba momene a ta a keka o lata pete bato na mo oñola lomabe la Mun'ao Yesu Kristo ná a kuse kwedi oñol'asu. Nin kwedi mene nde e timbi dolisane mo na biso ná a be biso Tete.

To nja so nu madube Sango Yesu Kristo e ná a bele Loba ka Tete, to nja pe nu madube Kristo a yabe na Tete, a ben pe dongo o longe lao, nde a mabelabe mun'ao. Oñola jemea di benno na Yesu pe nde di makwalane na: "Aba, Tete" (Rom...8:5;..Gal.4:6). Bwam bwese so di kusino oñola longe la Sango Yesu na oñola kwed'ao pe, to bo pe di mapiteno o kusa ombusa din longe, mese ma latabe nde oñola din dina na: "Tete".

**\*2.** Nde Sango a bati pe eyala epepe na: "ñasu". Tete násu.

Nik'e malee biso ná seto mba na wa momene nde di mabele Loba na: Tete.

Jita ba mabele mo nika. Sango momene a mapula nde be Tete na bato bese. Di makane so te na: "A Tete nasu ", ke jangamen dutea bwambwam ná di si ben o kane ońola mambo masu momene nde na ońola ma bato bapepe pe. Sango a mapula ná di kane ońola bonasango be o mundi masu na o ekombo asu, nikamene pe na ońola ba bena be natena o masu ma wase. Buka nika pe di kane pe ońola bato bese, to batue to bam'bwań, to ba ben edube to ba si ben, ná ba timbe bautu ba Loba, nde ná ponda e po ńena bato jita , bena ba si mawe songobele, ba mendeno teme o boja ba Sango o kwala na doi la muńenge na: "A Tete nasu".

**\*3** Eyala ewo e dia. Di makane na: A Tete nasu ńe o moń".

Nik'e malee ná a titi o wase wan, wum'ao i sangi jita kańena moto a si mawe jene mo, nde angel pe i masisea na mo na bongo, n'edube endene; owa nde Kristo a wuno ponda a timbingo be moto, oten pe nde a timbingo ponda alono o moń. Di si mawe jene mo boso na boso tatan, nde di bońsan te o kane ke mudĩ masu mu mapo o wa wuma mene Loba eno. Tete nasu e o moń. Nga a titi so etum na biso e ? Nga a masengane biso e ?

E etum, nde e pe bebe, ebanja e wuma yese; e nde Nasam; nde a jai pe na biso bato. Moń yese i si mawe kasa mo, nde a mapula te nde ja na nu nu meyane mo; angel a bosangi i

makudumane boso bao ke i sisedi na mo, nde to nika a masengane pe biso bato ba bobo, ke di makane mo na mulema mu sibi. Di ben so belokomedi jita oñolana Tete a jai o moñ ebanja, kana a jaino o moñ, oñola nika a bi mambo mese, a bi pe biso, e pe ngiña, kañena e ná a pongo to nje a tondino. Di lati so te na mo, ke di s'angamen pe bwa to lambo la ndutu bongo, ebanja Tete a mongwane. A mapula jongwane, ebanja e ndolo na ndedi pe, nde a dongamen pe jongwane oñolana e o moñ. Nga nik'e si mawele bola biso di sisea na mo na kane mo na bokenju e ?

Nde buka nika pe, Tete ñasu e o moñ, oñola nika bautu bao pe ba mende be na mo o moñ, wuma kwedi to ñai a ndutu yese ba si mendeno pe be tomtom. Owa nde, di mendeno kwala na muñenge mundene na: " A Tete ñasu ñe o moñ" .



## II. Besosomedi ba boso :

### *Dina longo di dubabe*

\*1. Dîna la Loba, di titi ná jonge ná a kusi nde m na biso bato. A ben nde dina lao na mome, nde a bise pe m na bato. Nde yetena bato ba ta nde ba keka o batea Sango Loba mina mapepe na labu dibi ponda na ponda, ke ba wusi, ebanja ba boli nde nika oñola ka bodimbea. To ba keka nde neni, ba si dongamen posea m dina di tengen na k'ao.

Biso bato pe di ben moto te lao dina, lena basango basu ba posedino biso, nde di si malee to oñola bedemo basu to oñola k'asu pe; je ná di belabe ninka to ninka. E titi nika oñola dina la Sango Loba to oñola dina la Sango Yesu pe.

Niponda Loba a bisen Maria yabe la Yesu na angel, a ta pe nde a bise m dina lao ngedi po, ná a si ya be a kusa dina dipepe bukate ná "Yesu" mome, ebanja di dina mene nde di tengen na k'ao. "Yesu", nika ne nde o tukwabe na : "Jongwane la Yehova".

A ta angamene kusa di dina, ebanja oñol'ao nde Loba a mongwaneno bato na sunga pe babo oñola bobbe na kwed'a bwindea pe. Di dina di tengen so na k'ao. Nde kana Loba pe a bolino mome dina, ke jangamen so bia ná a boli nde mome dina di tengen na lena di malee biso k'ao nese . Nde di dina lena di mongeleno ke di makane na: "Dina longo di dubabe" le nde ná nja e ?

Jombo te o bebotedi ba Kane la Sango ke di bi ońola di dina, ke di titi ná jongele dina dipepe bukate din na: "Tete", lena Sango Yesu a biseno biso ońola byala bao na longe lao lese pe. Nde e titi biana a ben nde din dina diwo mene.

Wombo te moń na wase na mambo mese me oten, ke ba malee wa ná Loba e nde "Muwekedi" na "Mutatedi", ebanja a malata nde mese a wekino. Myango ma bato, natena o bebotedi, mo pe mi malee biso dina na: "Muwekedi", ebanja mo Loba a mabola matumba ma be, nde ma ńongo pe. Nde buka nika pe, walo te bola lambo di si tengen na la bobe, ke pondapo doi Iongo la teten di mabise wa ná Loba e nde " Mukaisedi " nu makaise bato bese, na bola pe moto te kaponda bebolo bao (Rom. 2:6) .

Seto mina mese man; kalal'a Loba e malee pe biso mapepe.

Di jita la mina di malee nde biso diwo te ońola bebolo bena Sango a mabolano to bena a bolino ponda yese; nde epolo e titi o nin kalati o bola beteledi ba man mina mese.

Dina lena di malee ońola k'ao le nde na: "Tete", din mené nde di mongeleno bwambwam ke di makane na: "Dina Iongo di dubabe". Mane mina mese ma lati nde ońola din diwo na: "Tete". Kana Loba eno Tete, ońola nika e pe nde Mukunedi na Mukaisedi pe, na nika oboso. Di s'angamen pe so bwa to lambo bongo, ebanja Tete nde a ben biso, a manongo pe na ndutu ońol'asu o jongwane biso. A titi ná a bangisane biso. To ńango ima nde muna, Tete a si dongamen jima biso tomtom (Yes. 49:15). Ońola nika dina lao jangamen dubabe.

**\*2.** Dina Iongo di dubabe. Neni di madubeno mo e ? Katekismo e malee biso na: Dina la Loba le edube na momene", nika ne nde na dina lao le bondene, lasam, le na kengenge, le pe na bosangi na weletete, kañena to son a mbindo i titi oten.

To moto a loa nde mo bobe neni, na topone pe mo bobe bwambi, a si dongamen te windise edube na bosangi ba dina lao tomtom. Mot'a mboma a keki te jangwa dibudu o windise elolombe, dibudu di si mende timba ko o mulopo mao nde momene a bene ison e?

Kana moto a si dongamenno so bola nika, nikamene pe nde edube na bosangi ba dina la Loba ba si maweleno windisabe na moto. Nde to e be na nika, Katekismo e malee biso na: " Di masosomea nde mo (Loba) oñola mun muka na di dubabe pe na biso". Neni so di madubeno mo e ? Lambo la boso le nde na kana Loba a bolino Sango Yesu na a be Musungedi, oñola nika a mapula pe na di kase mo ka Musunged'asu.

Di si dube so te Sango na kasa pe mo ka nika, to be pe jemea na mo, ke di si madube pe to dina la Sango Loba ñena nu boli Yesu o ya sunga bato. Oñola nika lo dube so te Kristo ka Musunged'añu, ke lo mabola nde dina la Loba edube.

Lambo dipepe lena oñol'ao nde di mabolano dina la Loba edube le nde yetena di madube eyal'ao. O yañ te Eyal'a Loba, ke o yai pe nde momene Loba; o dube te Eyal'ao ke o dube pe nde Loba momene na mbale.

O bi te langa, langa pe kalal'a Loba, e si ya be e nanga o ndabo

ango tete, okwa, o nenge pe mo o mulopo ná we ná o bolane mo to njika ínai a ponda o tondino bolane mo, nde o bie pe neni wangamenno dangwa. Bolane so Eyal'a Loba, nde o madube pe dina lao na mbale.

O bolan te eyal'a Loba, ke o mende bene longe la bosangi lena di madolisane Loba, o mende banga bepuledi ba bobbe, na banga pe bolane dina la Loba n'ewolo ońola lambo te. Eyal'a Loba e mende bola wa o welisane ndutu yena bato bapepe ba mabolano wa, nikamene pe na ndulu Loba a malomeano wa, kańena o si tope mińuńungu, to bola pe lambo lingise Loba.

Buka nika pe, e mende pe bola wa o jane bato bongo ba mboa na bato bapepe na musango, na pulise pe o bola to nje ye bwam. O boli te nika, ke o mabola nde dina la Loba edube. Nga Loba a makusane biso edube yese tatan e ?

Tomtom ! To biso bonakristo pe di si mabola mo edube yese, di yoki nde wusane mo jita bwambi. Nde kana di bino so nika, ońola nika esele biso di sosomeye Sango na: "Ongwane biso o bola dina longo edube o nin wase wan, ongwane pe biso o po o moń, wuma angel na basangedi bese ba mabolano dina longo edube esibe wolo!

### III. Besosomedi be londe beba :

#### *Janea longo di ye*

Jita la bato bena ba bi Kane la Sango o mulopo, na kane pe mo ponda yese, ba si soñtan oñola ben besosomedi tomtom, ba si madutea pe to lambo oñol'ao. Oñola nika ben beteledi be mapula so bola ba bena ba malange nin kalati son a soñtane ná ba bie neni janea la Loba di mapono o nin wase.

**\*1.** Ka lambo la boso, janea la Loba le wuma na wuma, yena oten nde bato ba madubeno Loba ka Sango abu na sengane pe mo. Di mene janea la Loba oteten a tumba la Bonaisrael, bena ba ta ba bene Loba momene ka kiñ'abu ni boli babo mbenda. Janea la Loba jenen pe ka ni telam oñola Sango Yesu, o belangwedi bao, o mambo mao ma betañsedi mena a tano a bola, o pumbwa lao na wala lao la mon, nikamene pe buña ba komabe la Mudī-Musangi.

O man mambo ma kwañ na jita la mambo ma tatan pe, mo nde di meneno ná janea la Loba di mapo. Di si mawamse pe to dibokimene ka ni telam na bato bese, ebanja janea la mwititi di matengene mo na ngiña. Nde to e be na nika, di mapo te son na son, nde ombusa nin ponda di mende pe londise wase.

Janea la Loba di mapo to bato ba bia, to ba si bi nde mo, to ba kane to ba si makane nde oñol'ao ebanja di mapo na momene kaponda jemea la Loba. Dongo la ponda di mapo, nde bato

bese ba si mawele bia, bukate na Loba momene nde a bi na bautu bao bena ba soñtan onola mangea mao, ebanja di mapo pe oteten a bila na myemba bena tumba diwo di benno na dine.

Ongele myango ma Bonaisrael ! Oteten a ndutu yese ba kusino, di mene ná Loba a ta a boñsane bepoyedi ba Yesu Musungedi, na bokabe la janea lao oteten a bonabato. Kana eno Sango na Nangum, a ben mao myano tobotobo, myena mi mende londisabe o ka yese, ebanja mo Loba a mapula ná janea lao di ye oteten asu o mambo mese.

**\*2.** Janea longo di ye. Janea la Loba di si mapo o ninka nai a mangea momene mena di sengino, di mapo nde sepon onola langwa l'eyal'a Loba, ebanja onola langwa l'eyal'a Loba nde bato ba makumwano dube, nde wuma ba madubeno Loba, janea lao pe le oten. Di kane so te na: "Janea longo di ye", ke di ben mpuli ná eyal'a Loba e camane o wase nese, o bekombo bese na o beyondi bese natena o masu ma wase.

Onola mun mpuli nde bamuloloma ba lomabeno o bekombo ba basibi ná mwemba ma Loba mu bokabe oten. Di kane te ná: "Janea longo di ye", ke e si mapula ná jonge le bukate balangwedi b'eyal'a Loba oteten a Bonakristo na basibi momene, nde na besukulu basu bese pe, bwambwam so be bena be maboñsane biso balēdi, ná Loba a bole babo Mudī mao, a tese babo o nge'a bwam na ná teme la sim, nde ba be pe bato bena ba dongamen langwe eyal'a jongise ná jita bongisabe n'eyal'abu.

Nde di bi ná e si dongamen o langwa eyal'a Loba momene, ebanja langwa l'eyal'a Loba momene di si mawana janea la Loba oteten asu tomtom. Langwa to senga l'eyal'a Loba momene di si mabola to lambo, ebanja " Songo a toi e si malonda ", Langwa na senga momene di dongamene te o wana janea la Loba oteten asu, ke di mapo etum a ponda.

Di lena di mawane mo le nde Mudī-Musangi mu mabole eyala yena e langwabe oteten asu ngiña. Loba a boli te mo na basengedi b'eyal'ao, ke mu mapanse babo, mu bola pe babo ná ba bie oñola myobe mabu .

Nde ombusa, ba timbi te bia nika, ke mu malee pe babo Kristo ñena nu malakise babo mawuse mabu. Moto a poi te na Kristo, ke a o janea la Loba, lena oten nde teme la sim, muñenge na musango na ñai a bwam yese beno.

**\*3.** Janea la Loba di mapo son na son oteten a bato; dongo la ponda pe na ngiña nindene. Di malee pe ngiñ'ao na ba bena ba si madube, kana ñamuloloma Paulo a tilino ná: " Je nde na Loba enumb'a pwepwe ya Kristo oteten a ba bena ba mañame; ban enumb'a kwedi oñola kwedi, bane pe enumb'a longe oñola longe, (2 Kor. 2: 15-16).

Dongo ba makasa mo, dongo ba si makasa mo, nde ye nde mo kapo, nga ba makasa, to ba si makasa mo, di mapo te nde. To bato ba ngiña ba tengene nde mo, to ba be eyeka to mo na mune, ba titi ná beka mo o po lao.

Ban ba mańama, nde mo di matingame natena o bwindea. Kana Sango Yesu a leeno biso o kane ná: "Janea longo di ye", ońola nika di bi bwambwam ná di mapo na mbale, ebanja Sango a titi ná a lee biso o kane nika, nde a si londise pe besosomedi basu. To lambo lena a kwalino di titi ná di be ewolo.

A bonate ! Janea la Loba di mapo, po na po, nate di bole bato bese, eyal'a kalal'a Bebisedi pe e londa na: "Nen dimuti dindene, lena to moto a titino ná a songele, bekombo bese na mbia mese, na matumba mese na leme lese, ba tem oboso ba bejedi na oboso ba Mun'a mudongi, ba boti mboti i masange, balea byenge o mā mabu, ba kwala na: Jongise na Loba lasu nu jai omoń a bejedi na Mun'a mudongi pe (Beb. 7: 9-10). E, janea la Loba di mapo esibe bola lasu, nde e mapula ná di nonge ngińa ńese o be bato ba dongamen po oten.

O si tata, o si kińakińane, ebanja ońola kińakińane nde bato ba mendeno subise babomene di janea la Loba. Kane ponda yesena mulema ma mbale na: "Janea longo di ye" ke Sango a mende jalabe na: E, na mende wamse po".



#### **IV. Besosomedi be londe belalo :**

##### ***Jemea longo di bolabe o wase kana jeno o moń.***

**\*1.** Jemea longo di bolabe. Yen eyala e malee biso ná Loba a ben jemea lena a mapulano ná di londise. Nik'e malee pete biso ná Loba a ben ńao ńai a jemea, biso bato na bewekedi bese pe ńasu ńai a jemea.

Bewekedi be si ta te be bene lao jemea na momene, ke Kristo a si wusa lee biso o kane na: "Jemea longo di bolabe o wase, kana jeno o moń". Njom Loba eseleno bewekedi o bene labu jemea ńe nde ońolana a si tondi ná biso bewekedi bao di be ka bakom, nde di bene nde jemea la wonja kana momene Loba.

Nde bato bō ba monge ná e s'angamen o kwala ná Loba a ben mpuli ná di bole jemea lao, ebanja nik'e wusa nde lee biana di timbise nde mo (Loba) ka moto, to ka ńai ewekedi. Ba monge ná ye nde ninka na Loba, kańena a si ben jonge to dutea ońola to lambo, nde a jai nde musango o wumse di si ben su.

Nde e be te nika, ka ban ba mongeleno, ke Loba e nde Loba di wedi, seto pe la longe. E be te nika, ke neni a wusano pe jongwane biso, ke ndol'ao na nded'ao na sengan la mika masu ba wusa be oweni e ?

Ke biso bena di pite na Loba la longe di wusa nde be bato ba

wondobe. Nde yetena di makwala ná mpuli ma Loba mwe nde ná di bole jemea lao, ke nik'e s'angamen bwese biso bongo ná Loba e ná a pulane biso lambo di si tengen, kem, a titi ná a pulane biso lambo la bobe, nde di bi nde ná jemea lao le nde la bwam na la ndolo.

Oñola din jemea la ndolo mene nde mundi ma wase mu wekabeno, niponda Loba a kwalino na: " Esele nika e be " nde e ta. Nde kana bato ba timbino namse din jemea la ndolo lena di weki wase, nik'e wan jabane oteten a Loba na bato.

Oñola nika jemea la Loba la ndolo di timbi pe be jemea la jongise o Kristo Yesu. Nika so nde jemea la Loba leno, na bato bese bongisabe, ba po pe o dibie la mbale . Oñola nika jemea la Loba la ndolo di timbi pe be jemea la jongise o Kristo Yesu.

Nika so nde jemea la Loba leno, na bato bese bongisabe, ba po pe o dibie la mbale. Di sengi pe omoñ na bewekedi pe be ben lao jemea, nde be kusi nde din jemea na Loba, ebanja a si mapula ná di be ka bakom, nde bato ba wonja.

Myango ma ko la bobe mi malee biso nika. E si be te nika, ke Loba a si boli mbenda na : " Lo si da bepuma ba bwele bo tem oteten a mõnda". Ebanja bato ba ben labu jemea la wonja momene nde be ná ba bolabe mbenda. Ban bato bena ba ta o Paradisi ba ta so wonja o londise nin mbenda to bulele mo.

Di bi ná ba si ta ba londise mo, nikamene pe na dongo la angel i bulele mbend'a Loba, i si sengan pe mo. Oñola nika natena nin ponda so jemea la bobe la Satan na la nol'asu le, lena di si tengen na jemea la bwam la Loba.

**\*2.** To nika wuma ye te, yena nde jemea la Loba di mabolabeno na kengenge ? Wa wuma mene ye nde o moñ. Nde banja be o moñ bena ba malondise jemea la Loba ?

Di bi ná seto Loba momene mō nde e oten, nde angel yena i si kwedi o bobbe na basangedi pe. E titi penda ná angel ye, ebanja Sango Yesu, nena nu si topi lambo la diwuse, a yoki kwala oñol'ao (Mat .10: 10; 13: 4 na 39; 24: 36; 25: 31; Luk. 12' 9 na bepasi bepepe pe). Angel i ben bebolo, nde o bola la bebolo babu nde i malondisenō jemea to mpuli ma Sango Loba.

I ma londise mo ke i tem oboso ba Sango o sesa mo na longea mo myenge, nikamene pe ke i lomabe oñola kokise la bato kana i kokisenō Sodom na Gomora (Bebot. 19), nikamene na oñola tata la bana basadi to baūtu ba Loba, to oñola bambe la midī ma bato ba bwam ba wedi, o walane o ekombo a moñ. Buka nika, basangedi be o moñ pe ba malondise jemea la Loba. To Loba a bola nde mambo mandene mena ba si soñtanno, ke ba mene te nde na jemea la Loba le bwam. Angel na basangedi ba malondise so jemea la Loba na ka bwam, ba mabola pe nde nika na muñenge. Njika bwam na musango yeno, ke bese ba lati o bola jemea la Loba na muñenge kana yeno o moñ !

**\*3.** Nde e titi nika o wase, oñola nika to musango pe mu titi tom. Basibi ba si malondise jemea la Loba ebanja ba si bi mo ndongo, to bonakristo, bena ba titi bonaKristo ba mbale pe, ba si mabola jemea lao, tona ba bino mo. To bonakristo ba mbale momene pe ba maso ponda na ponda na mulema ma ndutu

ná ba si mawele londise jemea la Loba na kengenge; nde nik'e mabolane nde na babo ońola jemea l'eyobo di maneye jemea la Loba lena le oteten abu. Ye so nde neni, jemea la Loba di si mende kusa bebukedi o wase ?

Jangamen pite ná jemea la Loba di mende bolabe o wase ńese, ebanja Sango Yesu Kristo ńe o moń tatan, ponda a tano o nin wase a ta a londise jemea la Loba na kengenge. Kańena londise la jemea la Loba di ta nde ka da lao (Yoh. 4: 34). A londise pe jemea la Loba Tete, niponda a tano a loma mo o kwedi. Tona e tano ndutu na mo o ńo dibonde la ndutu, a ta te nde a kwala ná: "Seto jemea lam, nde longo nde di bolabe" (Luk.22: 42). Kana mo Sango Yesu Kristo eno o moń tatan, e mboń ońol'asu na biso pe jena di londise jemea la Loba. Nde neni so jenu na di londise mo e?

Di malondise mo ke di nongi Kristo ka Musunged'asu, nikamene pe ke di manongo ndutu buńa na buńa o sumwa bepuledi b'eyobo asu, nde di bupe pe matanga ma Kristo. To nja pe nu memeye bambe mbasa ńena Loba a bolino mo, nu makwale pe o mińa ma ndutu ná: jemea longo di bolabe, mo pe a malondise jemea la Loba. Ye so te na di mabola ninka ni kwalabe tatan, ke jemea la Loba di mabolabe o wase.

To nika di bi ná di si mende bolabe na kengenge o nin was'asu ńa bobe, nde di mende nde bolabe ka ni si ben misan ke moń na wase ba lati wuma iwo, ke was'a peńa e poi, ke Loba a ben janea lese kańena to Satan, to moto, ba titi pe ná ba tengene mo.

## V. Besosomedi be londe benei :

### *Bola biso da wenge, kana miña mese.*

O bene besosomedi ba boso belalo di ta nde di kane oñola mambo ma moñ ma Sango Loba, kana oñola dube la dina lao, oñola po la janea lao na oñola bolabe la jemea lao.

Nde botea o ben besosomedi be londe benei di si makane pe oñola mambo ma Sango Loba, nde oñola mambo masu ma biso bato.

Kana jen<sub>o</sub> o nin wase kaponda jemea la Loba, je pe ná di wele sosomea mo oñola mambo masu ma biso bato jangamenno bolane.

Nde njom a bwam di benno o kane oñola mambo masu ne nde ná Sango Yesu momene nde a lee biso ná jangamen o kane nika, mo nde a lee biso o kane ná: Bola biso da wenge kana miña mese. Di dutedi te son oñola ben besosomedi, ke di maso nai a mambo inei oten.

**\*1.** Lambo diwo di leaben<sub>o</sub> le nde ná di bene dimene o bepuledi basu, ebanja Sango Yesu a lee nde biso o kane oñola da lasu la buña momene, seto oñola jita la mambo mapepe.

ñamuloloma Paulo a tiledi müt'ao Timoteo ná: " Di ben te da na mboti, esele nika e dongamene biso" ( I Tim, 6) Di malanga malanga o Myenge ná: " O madea oñol'ebol'a ma mongo, nika

ńe nde ońola bonam bongo " (My. 128: 2 ) Di menę so ná seto nu ńe m'bwań nde e munam, nde nu nu ben ebolo e mabongwe momene na ndabo ao ńese.

Nu ńena nu mapule mambo masam a si make kaponda jonge la Kristo, ebanja ben besosomedi be malee biso o dolisane ma mena Loba a mabolano biso kaponda dongamene lasu. Nika ńe nde biana mu muka mu mabangane biso mambo mena Loba a si teseyeno longe lasu.

Nde o ka yese, Sango Yesu a si ta a lee bokwedi bao o mun muka ná ba sosomeye nde ońola da mo na mo, nde ońola mambo mese ma longe. Nika nde Luther a maleeno o Katekismo ná da lasu la buńa te le nde mambo mese ma mapule ońola da nde ma be pe bwam ońola longe lasu: Da, beńon, mboti, ndabo, myonda, byembe, mbolo, bema, diba la bwam, bana ba bwam, bautu ba bwam, ekombo a bwam, banedi ba bwam, janea la bwam, mbu ma bwam, musango, ńol'a bwam, lamba la ńolo, dina la bwam, makom ma mbale, teten a mboa ya bwam, na mambo mese me ka nika.

Mboń a mbale ni malee biso ná man mese ma lati ońola da la buńa te ńe nde ná Sango Yesu momene pe a ta a boto loki la bwam, lena ońola bwam bao bato ba bila ba si ńawo mo, a ta pe a dolisane jokisabe joki la mususedi mundene, buka nika pe a bangi ńose bato bena ba ta o ndema la diba o Kana madiba, nde a boli nde babo mao.

To e be nde ná Loba a boli biso pond'a ndutu ńena di si benno pe rnambo ma lati na da, bukate da momene, esele biso di nonge nde mo ka dongo lasu la bwam.

**\*2.** Lambo dipepe di maleabeno o ben besosomedi le nde ná di si ben to lambo na biso momene, ke ma ma bolabe biso na Loba.

Yen eyala ná: "Bola" e malee biso ná Sango Loba nde e mubole mabea ma bwam mese, kañena da lena di madano, madiba mena di mañoño na soa la wei ba mawa nde na mo Loba, ñena nu weki bewekedi bese, nu matate pe mo. Kana Kristo a leeno biso o jakwane Loba ná: Bola biso, nik'e malee biso na pem ná di mapula te lambo, di pulane nde mo Loba.

Nde ye mbale ná Loba a mabola da la buña na buña na bato ba bobbe na ba bwam bese, to ba si sosomedi nde mo, kana a mabolano wei ao i paña omoñ a babobe na ba bwam, na kana a rnyoliseno pe mbua omoñ a batem na sim na ba si tem na sim (Mat. 5: 45). A mabola nika oñola ndol'ao na pi ao na welisane lao o bongwa bewekedi bao.

Ye so te nika, nje so di masosomeano pe oñola da la buña na buña te na soma pe oñol'ao e ? Biso di makane mo na soma pe mo oñolana di mapula nde lee na besosomedi basu ná di makusane Loba bwam na mudi, nikamene pe na bwam b'eyobo bwese. Njom nipepe ñe nde ná yetena moto a masosomea te Sango na soma pe mo oñola da lao na ño lao, ke a matimbise nde da lao na ño lao, ka bolea la Loba diwo (1 Kor. 10: 31).

Nde to nja nu si masosomeye na soma pe Loba oñola da lao la buña te a mapandise nde momene etum na Loba, a makusa pe nde mese ka lambo la ndumban.

Dongo la bato ba makwala ná seto Loba nde a mabeye babo da, nde ba makusea nde babomene mo oñol'ebol'abu na dibie labu. Ye mbale ná moto angamen bola ebolo na mao mā o kusea momene jongwane.

Nde ye so te ná Loba a si namse te miñangadu na yolise la mbua na paña la wei, to yetena mot'a ñunga a si kusi te bato ba mandane mo bema, muboledi pe a si kuse ebolo, ke dibie labu n'ebol'abu ba makusea so babo nje ? To dibie momene, seto Loba nde a boli mo moto e ? Oñola nika e tengen o sosomea Loba. Nde to e be na nika, mot'a bwala a si banga bola ebolo oñola jakwane la Loba mo na mo, ongele nde ná muka n'ebol'abu ba lati nde ka lambo diwo, oñola nika yangamen na moto o bola mabane.

**\*3.** Lambo di londe malalo le nde dipita lasu o kusane Loba ka ni dongamen biso wenge na miña mese. Ye so te ná di makane ninka ná: "Bola biso da wenge", ke di madube nde eyal'a Musunged'asu ná: " Lo si nongo so mutaka oñola buña ba kiele, ebanja buña ba kiele bo mende nongo jongele oñol'ao momene.

E dongamen buña te o bene ñao ndutu" (Mat. 6: 34). Di dube te ná nu ñena di makwaneno e nde Tete ña moñ, ke je ná di boka dipita lasu na mo pokopoko ná a mabola biso mese mena di mabolaneno buña na buña.

Nde to a si boli nde biso mese di mabolaneno o longe lasu lese ebem'ewo, di s'angamen jongele ná a madimbea dese



biso buńa bo. Nu nu boli biso ka ni dongamen wenge e pe ná a bola biso kiele na mińa mese natena o su la longe lasu, ebanja ndol'a Loba na bwam bao ba si matukwa ońola ma mena ma dongamen biso.

**\*4.** Lambo diwo di dia o ben besosomedi le nde ná: "Bola biso". Kana Kristo a leeno biso o kane na: "Bola biso da wenge", ye nde biana a momele biso ná di si sosomea ońola bwam basu momene, nde ońola bwam ba bane bese pe, kana Paulo pe a leeno biso ná: " To mo a s'ombwea mambo mao momene, nde ma bane bapepe pe " (Fil. 2: 4).

O kusan te Loba jita, o bola pe ba bena ba si kusi ndongo; o s'ongele babo o muka momene nde o si bole babo (ombwa Yak, 2- 14-16). Di si kane so ben besosomedi be londe benei esibe jongele man mese, nde jakwane Loba mese di mabolaneno, ná dina lao di wele dubabe natena o da lasu na no lasu, na o mambo ma longe lasu mese.

## VI. Besosomedi be londe betanu :

### ***Lakise biso mawuse masu, kana biso pe di malakiseno mawuse ma ba ba mawusane biso.***

Mambo malalo nde me o ben besosomedi.

\*1. Lambo la boso di makusano malea o ben besosomedi le nde ná di ben ewu a myobe oboso ba Loba. Di doli soñtane nika bwam, ebanja jita la bato ba mawusa buña te esibele jongele ná ba mawusane nde Loba na mbale.

Buka nika ba mongele pe ná kana babomene ba madimbeano mawuse mabu, Loba pe a madimbea nde mo nikamene. Nde o pula ná e bisabe biso ná di mawusane Loba buña te mo nde Yesu a leeno biso o mun muka ná: "*Lakise biso mawuse masu*".

Ye lambo di matañsane neni jita la bonakristo ba si bino ná ba mawusa jita, ebanja ba si bi nai a mawuse ma ndim'a mulema, bukate nai a mawuse mandene mena bato bese ba malanganoka bobele, na mena ma makuseye moto kokise na bekaisedi, kana: musonje, ebwan, jiba na mawuse mandene mapepe pe.

Nde eyal'a Loba e malee pete biso mawuse mapepe jita mena me pe bobele oboso ba Loba ka idika, mutango, mpoñ, bosinga, ekon, musenja, n. n. Buka nika, Sango momene pe a lee biso o Mat. 25: 31-46 ná ba bena ba tem o dia la dimose ba kokisabe nde oñola banga la bola la nai a bwam, yena ba si malanganoka diwuse oboso ba Loba.

Bonakristo ba dutedi te ońola man mese bwambwam, ke ba titi ná ba banga kane ka bawusedi buńa te ná: "Lakise biso mawuse masu".

Yangamen o kane Loba momene ninka, ebanja o mese di mawusano, di mawusane nde Loba, ońolana mawuse masu ma mabulele mbend'ao, ońola nika David pe, tona a tano a wusane Batseba na mom'ao Uria a ta nde a kane Loba ná "Wamene o nde na wusanno". A kane nde Loba nika ońolana dibena ba toponno mo ońola bobo bao a bolino, di ńamse dina la Loba. Ye pe nikamene na biso.

Di wusan te muna sango asu o ka loa mo, to tangane mo, to senjele bato ońol'ao to nika, ke di wusan nde Loba nu boli nin mbenda ná: Tondo mun'a songo kana wamene. To nupepe pe nu wusan ńol'ao ońola longe lao la bobo, mo pe a wusan nde Loba, nu mapule ná ńol'a moto e be nde tempel ao, nika ńe nde bejedi bao.

Bwambwam bonakristo ba mabola te man di tilino owan, ke ba mawusane Loba jita, buka ba bena ba titi bonakristo. Ma mawuse ma matimba so ewu oboso ba Loba.

Nde kana a masongeleno mawuse masu mese nde a si dimbeye pe to mo, ońola nika ewu asu e matimba so kola mu na mu, kańena di si mawele bole sawa mo, e si masumwe pe to na biso. Neni so di mendeno terne oboso ba muka ma Sango e ?

**\*2.** Nje e mabole biso jonga na yen ewu a myobe ?

Bisomene di titi ná di bola to lambo. To mubole bobe néna nésele myobe, timbise la longe lao peña di titi ná di bole ewu a myobe mao kana dongo la bato ba mongeleno. Yetena bisomene di si mawele tese longe lasu bwam ninka o dolise Loba, neni so di dongamenno petane ngus'a bebolo la bwam o sawane ewu a myobe masu ?

Oñola nika kana di si soino mwano o sawane bewu basu, jangamen nde kusane Loba ndedi ná myobe masu mi lakisabe. Mi malakisabe nde oñola nded'a Loba néna a bwedino wase na momene o Kristo, ebanja oñola myobe ma bato momene nde Kristo a bwabeno o Golgota.

Mo nde a bambe myobe ma wase nése ná biso di be wonja na mo, nde wuma myobe na bewu ba mambano beña pe ngum, oten nde ndedi e mabengano be njoasoa (Rom.5:20). Oñola nika di dongamen so kusane Sango Yesu lakise la mawuse masu n'ewu a myobe masu na wonja tatan.

To bobe bo bo titi bondene bwena a si dongamenno lakise. Lambo biso jangamenno jakwane mo le nde ná: "A Sango Yesu, bwea mba mutued'a mot'a bobe ndedi, lakise pe mba bewu bam". Nika so nde beno ná be sumwabe, be s'ongobebe pe o bwindea na bwindea.

Oñola nika masoma ma be na Loba oñola mun mwano ma jongise, ma be pe na Yesu Kristo nu boli momene dikoti oñola bewu basu. Momene a boli biso dikaki ná a si mapanga to mo nu mapo na mo (Yoh. 6: 37). Oñola nika to nja nu mapo na mo o jakwane mo lakise, a makusa nde mo.

**\*3.** Nde lambo diwo lena di meke lakise la myobe masu na Sango le nde banga lasu la lakise la myobe ma bapepe. Besosomedi bese be nde ná, "Lakise biso mawuse masu, kana biso pe di malakisenō mawuse ma ba ba rnawusane biso".

Lakise la mawuse masu le oboso ba Loba, nde a putedi mo ombo'ao nate enene biso lakisabe la bawusane biso. Yetena di lakise te son, ke mo pe a malakise biso son; di lakise pe te jita, ke mo pe a malakise biso jita, nde di bangi te lakise bapepe na bam, ke mo pe a si malakise tom.

Tona di bino nika, jita lasu ba si tondi lakise bonasango o nin wase, kana nu mūt'a kiñe, nu kusi lakise dindene na Kiñe, a bangino lakise munasango son (Mat. 18:21-35).

Jita la myobe mena bonakristo ba benno me nde oñola banga la lakise mo na nune. Mo, a Iou te, nune pe a matimbisele nde, mo a malee te bosinga, nune pe a matimbisele, nika so nde lakise di titino, ke walane la myambo o bekaisedi.

Nikamene pe o longe la diba, lakise di wusa be bwam buka somon na bwa la diba. Nde to bekaisedi pe be si rnabole eb'a mi myambo, mi mapumbwa nde mbu na mbu te. Sango Yesu a lee biso o mun muka ná lakise la moto diwuse na mulema mwese di mabole pe na eba o mulema ma moto, di maweka pe ndolo ni si mabuleye oteten a bato. Di boli te nika, ke Loba pe a malondise dikaki lasu la lakise la myobe o Kristo Yesu.

## VII. Besosomedi be londe mutoba :

### ***O si diele biso o makekisan ma bobbe.***

Din sosomea pe le nde oñola bobbe basu kana sosomea di londe matanu. Nde to nika man masosomea mabane ma titi kapo; ebanja sosomea di londe matanu le nde oñola myobe myena di mabolano, nde sosomea di londe mutoba le nde oñola myobe myena jeno ná di bola.

Oñola nika di masosomea ná Loba a tate biso ná di si bola mo. Lakise la myobe lena di mapulano o sosomea di londe matanu le nde lambo la tiki, la bonam na ba ba makuse mo. Je ná di wele kusa mo o nin wase na ka ni londi.

Nde je ná di wele kusa mo oñola Yesu ñena nu kusedi biso mo oñola sengane lao na taka lao na kwed'ao. Jongele so te njika ndutu Sango Yesu a kusino oñola din lambo, na neni myobe masu mi tano mi wisame omoñ ao, ke jangamen tata bisomene ná di si bata pe bola myobe mipepe.

Ebanja kana di tesebeno na sim oboso ba Loba oñola lakise la myobe, di doli pe nde dangwa o longe la bosangi.

Nde kana di maweleno nde sangisabe ke di sele kusa lakise la myobe, nikamene pe nde di maseleno sosomea oñola lakise, obiana di masosomea oñola sangisabe. Besosomedi basu be so nde ná: "O si diele biso o makekisan ma bobbe."

\*1. Yangamen na biso o kane Loba nika ońolana di yoki kusa makekisan. Nde di makekisabe nde ke bobbe bo poyedi biso ka lambo moto a mapulano, to ka lambo lena di mongwane biso oteten a nai a ndutu, nde mulema masu pe mumwe o kasa mo.

Nika nde e tano ponda makekisan ma bosso ma poyedino moto o Paradisi. Bulele la mbend'a Loba di ta nde jenene na moto ka lambo di doli to la muenge, di mase k'a moto. E ta e langabele babo na: "Lo mende bene muenge na mutam, lo mende be ka Loba".

To moto a titi na a wele tobo na makekisan ma si ben ngina nindene o nin wase, na na ma ben pe nde nin ngina ońolana ma mapoye moto ka lambo eno wonja bola. O masenga doi o mulema mogo ni ponda na: " We na o sunga wamene o ndutu, we na wongwane wamene o banga tue na ison na ndenge.

Nde o titi so na o bola mambo ma titi wa wonja o bola, yetena o mapula jongwane wamene ? Na mbale, bola nika, o si boli te nika, ke o lem. Namuloloma Yohane mo na: " Wase e nanga o bobbe", ońola nika nde jita la makekisan leno oten, lena di dingele biso ponda yese. Nde makekisan me nde ngina ońola Satan nu makekise bato, nena Sango Yesu a kwalino ońol'ao na e nde mot'ebwan natena o bebotedi, a si tem o mbale. (Yoh. 8: 44).

Jita la lokoli la midi ma bobbe pe mi mabolea mo, kańena ye bwambi na moto o buka makekisan ma mapoye mo. Kana ngina'a moto e si dongamenno, jangamen nde pulise jongwane

la Loba lena di sengino o sosomea di londe mutoba. Nde to makekisan ma be nde ngina neni, ma si wusa be bobe o'ol'asu, ke rong'a bobe e titi o milema masu.

Ndabo a ngina e matatabe te, nde da di dongamen pe di be oten, ke basingedi be na ba wele dingele mo to neni, nde ba si mende bulele mo. Nde mot'a itaba e te o ni ndabo a ngina, nde a ko dikom na basingedi na ba nonge ni ndabo a ngina, ke ni ndabo na o ndutu.

Nika pe nde teten asu nen o ka ndabo a ngina rusinged'asu Satan a dingeleno, nde di si mawele jeka mo o'olana lambo le oteten asu lena di matindeye mo ngea o jingea. Dongo la ponda makekisan ma yoki nde wea biso l'eboko, to denge bepuledi pe be mumwe oteten asu; nde dongo la ponda pe rongi e mabotea be oteten asu o nimele biso o bola bobe, ka'ena to son a makekisan i poyedi te biso, ke di mabola nde bobe.

Nde ni rongi ne nde son a dikalando la wea ninka, yena i makumwe jo'ne nate e timba wea indene, nika ne nde ke moto a mabola so bobe. O'ola nika yangamen na biso o kane na "O si diele biso o makekisan ma bobe".

**\*2.** Nde o'ola njika lambo di masosomeano o mun muka e?

Di doli so'ntane mo bwam. Di si masosomea na Loba a s'esele biso di kusa ka ni mawaneye makekisan to son muka. Ebanja di sosomedi te Loba nika ke di rnasosomea nde mo na a sumwe biso o nin wase a nonge biso o mon.



Nde kana di diano te o nin wase, nde wase pe e be bobbe, di si mende suba makekisan. Di wasi te bwambwam, ke di maso na ebol'a motaKristo te ye na e wanea mo Makekisan.

E mapulabe te na o bole ebolo yena o si tondino bola, nde o kiñakiñane nde oñol'ao, bia na makekisan ma. To we te motakristo, o bia na wangamen Iakise bapepe, nde o si pule bola nika, ke makekisan pete ma. Ye pe na e wele be na o boli te to njika lambo la bobbe lena wangamenno langwa, o si malangwa oñolana o bi na o topi te mbale o mende sambwa, nika nde o mabeneno makekisan o ni ponda o langwa mbale.

Di titi na di wele banga makekisan na bambam. Di puli te nika, ke je nde ka mot'a bila rena nu masosomeye mwaned'ao na a s'alane mo wuma basingedi beno. Di si dimbea na Yesu momene, niponda a tano o nin wase, "a kekisabe jita o mambo mese o mulemlem ma ka, ka biso, nde esibe bola bobbe" (Heb. 4: 15).

Nde di bi na Loba a si makekise to moto. Esibe te nika, a wusa jesele makekisan ma poye biso nika, nate di ko o bobbe. Nde Satan nde a makekise biso na di ko o bobbe.

Nde Loba esele te biso na di kekisabe, ke a mateseye biso mambo maba na di pose bwam to bobbe, na di tate be babukedi ombus'ewenji. Oñola nika nde Loba eseleno pe mot'a boso o kekisabe, na momene a pose bwam to bobbe. Ebanja Loba a si ta a pula na a bole bobbe nde bwam oñolana a titi na a bola nai nipepe, nde na a bole mo ka lambo a tondino bola na jemea la wonja.

Tona moto a timbingo so nde poso bobe, Loba a si ta a bene njom oten, nde moto momene kana a si posino bwam. Nika so so nde di si makwaneno Loba o besosomedi basu na a sumwe nai a makekisan yese na bewenji ba teten bese, nde na a sesele biso di kusa makekisan mandene, di si ya be di ko o bobe.

Di masosomea pe nde mo na ongwane biso na nong'a milema masu na bepuledi basu onola bobe ba si kusa ngina nindene oteten asu, nde Loba momene a bole biso ngina o buka mo; buka nika, to di sonjo pe nde, a bole biso dia lao o sunga biso na di si lo o bobe.

Di bi na " Loba e mbale, nu si mende jesele na lo kekisabe buka di lo welino, nde a mende pe suse kekise" ( 1 Kor . 10: 13). Nde di masosomea pe na o sukan Loba a sumwe biso o yen ekombo a makekisan, o nin was'a bobe, alane biso o was'a pena, wuma nabobe a si benno pe janea, ke Loba momene, na wuma musango na wumse beno.

**\*3.** Nde je nde na di wele wanea Loba ben besosomedi o ka nangamen bukate yetena di bi nje jangammeno bola.

Mane masosomea ma Kane la Sango ma lee biso neni biso pe jeno na di wele bola o londise mo. Je pe na di wele bola lambo o londise din sosomea yetena di makane mo na mulema mwese, nde di bola pe kaponda muka masu. Di tondi te londise nje di makaneno o sosomea di londe mutoba na: "O si diele biso o makekisan ma bobe ", ke jangamen banga wuma na bato bena di bino na je te oten, ke di mende kekisabe.

O bi so te ná wan wuma na wane i mende wanea wa makekisan, to kolongone longo na nun moto to na nune di mende wanea wa mbolon o to njika mudi, o s'ala pe oten. O yañ te nika, nde wala oten, o kwedi te, ke mudī mungo momene nde mu ben njom. E si tengen o kanē idiba na: "O si diele biso o makekisan ma bobē", nde ombusa di kumwa yombo wuma yena di bino ná ye ná i wele kwese biso o makekisan.

David a ta a yombo omōñ a muñua ma ndabo ao tete, ke miloñ mao me o bwemba, di sengi neni a timbino ko. Petro pe a ta a bupe Sango Yesu o ndabo a prisi nindene oñola ngiñ'ao momene, di bi pe neni a timbino tobo mo.

O mapula so te ná Loba a tate wa oñola makekisan ma bobē, ke wangamen londise nje o makakaneno ninka, kañena o ñe bobē mīla na mulema mungo mwese. Diso longo to mwende mungo ba lambi te wa, sumwa babo. Sumwa mese ma mawele kwese wa o bobē, to o tondo nde mo neni. O boli te nika, to njika ponda o mendeno wanea Loba ben besosomedi na sibise la ñolo, bia ná a mende nde sengane wa.

## VIII. Besosomedi be londe samba :

### *Nde sunga biso oñola bobbe.*

Di kwalisan Loba o sosomea di londe matanu na mutoba oñola ndut'a myobe masu. Di ta jombwa myobe di mábolano na myena di mendeno bola; oñol'ao nde di sosomedino Loba na: O si diele biso o makekisan ma bobbe.

E menene biana, di kane te nika, ke mambo mese ma boi. Nde bobbe bo titi muna ma bodilo momene, nde bwe pe nde mwanga ma njongi mwena mu maye pe bepuma ba njongi.

Y'epuma ye nde kwedi na nai ao ya ndutu yese. Oñola nika nde besosomedi basu be si suedino na: " Lakise biso mawuse masu", to na: "O si diele biso o makekisan ma bobbe" nde di mabata pe na: " Sunga biso oñola bobbe".

Kwedi na nai ao ya ndutu yese be nde na ba wele bo, ke bobbe bo titi pe. Oñol'ao nde di meyaneno pe Loba o sosomea di londe samba na a sunge biso o bobbe na mawuse masu, a sumwe biso o janea la Satan, mwaned'a mwititi.

Di masungabe te oñola mambo mese, owa nde masosomea mese ma mendeno londisabe na bam, ebanja lambo di masukane le nde kwedi na nai ao ya ndutui ( 1 Kor . 15:26) O njom a nika nde di masunjumeano na: "Sunga biso oñola bobbe". Myuedi ma boso mye nde na: Nja e na a wanea Loba ben besosomedi o ka nangamen ?

Di mapula so sele kwala ná din sosomea di londe samba di lati na di londe manei. Man masosomea mabane ma yoki wanabele Loba bwambi. Seto bato momene, nama i si ben dibie pe i mawanea Loba man masosomea, kaponda nje Paulo a maleeno ná: " Bewekedi bese be masunjumeye « ebanja » be sibisabe o was'a ka ni mañame esibe jemea labu momene, be matata pe bebisedi ba bana ba Loba" (Rom. 8: 19-22).

Din sunjumea le so nde biana be meyane nde Loba na: "Sunga biso oñola bobe". Bato pe, to ba be nde njika ñai, ba masosomea nika, to ba kwala nde mo na mudumbu to ba si kwali pe nde. Kana moto te a mapulano da lao la buña, jita pe ba masosomea Loba oñol'ao, nikamene nde dimuli la bato dindene di másono ná mambo ma bobe me o nin wase, mena ma mabwese moto ndutu. Wuma na wuma bato beno, bena di mongeleno ná be m'bwañ, ba ben pe longe la bwam, kañena lambo di malingise babo to diwo di titi, ñai a mambo ipepe i mapoye te babo, yena i mabole babo ba sunjumea na ndutu na: " Sunga biso oñola bobe".

Nde dongo la bato ba bi ngiñ'a bobe, to nika ba si masosomea nika. Ba si mapula pe to wunjabu na mo oñola jongwane la Loba, nde ba makumwa nde wasa jongwane na babo momene. Dongo pe be bena ba mongele ná wase e londi na bobe mo na mo, onola nika ye nde bwam na babo o wo, nde bobe pe bo bo buka ke be longe. Ban bese ba mabole nika ba si mapulise Loba nu mawele sunge babo, ba mapula nde jesele mambo mese nika ná to e be nde bwam to bobe, ba mawelisanu nde. Nde nika longe e si majesane bwam tomtom. Ba bena ba

mawulele mā, ba mombwe omoń na sosomea pe Loba ná a sunge babo ońola bobbe, nde be ná ba ja bwam. Ba si mende pula jongwane babomene ońola ngiń'abu, to yokeye mańolo mabu o ńai a ndutu i makoye babo nde ba mende nde jengele jongwane di mawe na Loba o sumwa ńai a ndutu yese na babo. Nde bwambwam so motakristo nu dube na mulema mao mwese momene nde e ná a wanea Loba din sosomea di londe samba o ka ńangamen.

A bi ná ndutu yese i mawa nde ońola bobbe bwena bato ba wannō o nin wase, na ná bobbe bo si ta te, ke to yi ndulu yese pe i si wusa be. Ońola nika a makane te Loba ná a sunge mo ońola bobbe, ke a mende nde bola nika na mulema ma jatele mu bi momene, mu masibise momene oboso ba Loba. A mende kane na: A Te, di tengen kusa man mese o lomedino biso, nde ońola nded'ango lakise biso myobe masu, bolise mawuse masu, sunga pe biso ońola bobbe! Moto nu si dube Loba a mene ndutu a makusano ka lambo di si tengen, lena a s'angamenno kusa o longe lao lese; nde moto nu dube Loba a bi ná ndutu a makusano ńe nde epum'a mwanga ma njongi, epum'a bobbe basu. Nik'e mabola mulema mao mwatele.

A mabene pe dipita di bam ná Loba a mende londise besosomedi bao. Nde di si masosomea ná Loba a si lomea pe biso ndutu tomtom, to nika motakristo a bene te nde din dipita o mulema mao ná Loba a mende sengane mo. Njom a din dipita ńe nde Kristo. Ebanja ońol'ao nde di makusano lakise la myobe, mo nde o diwutamea lasu, na nu nu mawele tate biso. Mo pe nde e nu nu sumwabe o nin wase ońola pumbwa lao na jabwa lao wala o ekombo yena ndutu e titino pe. Nde wuma

mo eno, oten pe nde ba be bao, bena a kotino na maya mao, ba mendeno be.

Nika ne nde dipita la motakristo nu dube, ke a makwane o sosomea di londe samba. Jalabe la myuedi masu ma bosoná nja e ná a wanea Loba sosomea di londe samba o ka nangamen le so nde na: Bewekedi bese be mawanea Loba din sosomea, sepon bato ke be o ndutu, nde moto nu mawanye Loba mo o ka nangamen na ni londi e nde motakristo nu dube na mbale. Mo nde a mawanye Loba din sosomea na mulema ma jatele na ma jemea, ná Loba a mende jongwane mo oñola Kristo.

**2. Nje ben besosomedi be maleeno so biso ?**

Nga be ná be wele londisabe tatan na mbale ?

Wamene dutea son nga Loba a s'ongwan wa o ndutu to po rēna ni ta ni wisame wa omoñ ka muna ma bodilo ?

Kana Kristo a tano ongise jita la bato oñola maboa mabu, a bola pe bawoli na babambe myuna mi dili wumse, nikamene nde a masungano jita natena wenge. Oñola ndut'abu yena ye nde babo ka muna ma bodilo, nikamene nde a masungano pe o bobē. Nde besosomedi basu be titi ná a sunge biso oñola lambo la bobē diwo, to oñola ngusu, nde oñola nai a mambo ma bobē yese. A bonate ! Ba ba masosomeye Loba nika a masunga so babo ?

E ! Ebanja Loba a mabola ná " mambo mese ma maboleye nde bwam na ba ba tondi Loba" (Rom. 8: ) Ye mbale ná babo pe ba dia ba matakisabe na nai a ndutu o nin wase, nde yi ndutu i mawa nde o dia la Loba o bongwa babo ná ba s'angamen

jongele ná ba si mende sangwa janea la Loba to longe la bwindea.

Motakristo a si masongele ndutu ka bekokisedi, nde ka kekise la jemea lao, na ka lambo di mawe nde ońola ndol'a Loba. Nde etum te jeno bato ba bobi, ndutu na ndenge ba timbi te poye biso, e mabe biso bwambi o welisane mo, ońola nika nde di mapulano sungabe na mo o ka ni londi.

O ni ponda di mase miso masu o moń, milema pe na ńongi o pula kusa jongise, na dine longe di mende po. Di masosomea Loba ná pond'asu e dom te o nin wase, a bole biso su la bwam, a sumwe biso o yen ekukud'a ndenge na ndutu ońola nded'ao, a nonge biso o ekombo ao ya moń. Di masosomea Loba ná a bole biso su la bwam, nika ńe nde ná di wo na dipita ońola nded'ao na ońola maya ma Kristo na mese a bolino o sunga biso. Di bomedi te dia la Kristo o su lasu, di wo pe o jemea na mo, ke nika ńe nde su la bwam. Nde su la bwam le pe nde inańo a idiba ya bwindea, le nde longe di matingame esibe sese to sunjumea, esibe ndutu to kwedi. Oten so nde ye wuma Loba a mendeno tuta misodi ma ba be bao, o tongo a madiba ma longe; oten nde ben besomedi, ná Loba a sunge biso ońola bobee, be mendeno londa. Nde lambo di wo pe, di si makane na: "Sunga mba" nde na: "Sunga biso". Ye bwam ke mba na sungabe na mambo ma bobee mese, nde nik'e si dongamen. Na doli pe jongele bane bapepe, na s'angamen wumse nate ponda e po ńena Mwemba ma Sango mu mendeno sungabe na mambo ma bobee mese.

Di bi ná jita be, bena ba si mapule jongise tomtom, ba si



mengele pe to ná ba sungabe na ńai a mambo ma bobe yese. Nde nik'e s'angamen jeka biso ná, di makwane te o sosomea di londe samba, di s'ongele bese ba maje natena o masu ma wase, nate Sango a po, ńena o buńa bao, musingedi nu sukan, kwedi, a mendeno sumwabe ońola pumbwa la bawedi, was'a kwañ pe, ni ta ni londa na ndenge na ndutu, e ńama. Owa nde mudi ma Loba ma peńa mu mendeno longabe, wuma ndenge na misea ma mbembe ba si mendeno pe be. O ni ponda, ma kwañ ma mende tomba, na mambo mese ma ndutu, na bobe pe, nde nu nu jai omoń a bejedi a mende kwala na: "Ombwa, na matimbise mese peńa." (Bebis. 2 I : 5).

## IX. Su la Kane la Sango :

***Ebanja janea je nde longo, na ngiña, na sesa, bebe bese.  
Amen.***

Di bole kwala oñola masosomea ma Kane la Sango samba. O masosomea ma boso malalo, di ta nde di kane oñola mambo ma Loba, ná dina lao di dubabe, janea lao di ye, jemea lao pe di bolabe.

Nde o masosomea masukan manei di kane nde oñol'asu momene, ná di kuse da lasu la buña te na Iakise la myobe, di tatabe oñola makekisan, di sungabe pe oñola bobbe ba ñolo na ba mudi. Kana di tano so di kane o masosomea ma Kane la Sango ma boso malalo oñola mambo ma Loba, nikamene pe nde di makaneno o su lao.

Ebanja byala di kwalino na: Dina longo, janea longo, na jemea longo, mo pe nde di mabolaneno owan, kana di makwalano na: Jemea je nde longo, ngiña ñe nde ñongo, sesa le nde longo. Din su la Kane la Sango di malee biso ná e si dongamen ke di makane Loba oñola besosome di mawanean mo, nde jangamen pe loise bisomene na mika masu otelen a Loba ñena nu masengane mika, o bia k'ao. Nik'e mabola biso di bene dipita ná a mende sengane biso.

Di ben jita la mambo o jakwane Loba, nde nja e ná a kane Loba ninka na: "Ebanja janea je nde longo, na ngiña, na sesa, bebe bese ", kañena a loise momene oteten a Loba e ?

Di yoki kane ońol'asu momene ná Loba a bole biso nje bisomene di mapulano; di mabe pe di kane ońola bato bapepe o lee ná di monge pe babo o mika masu. Nde e si dongamen o sosomea Loba ońola son a ponda momene, nde di kumwa jenge nje a mabolano, esibe na biso to oteten ao o baise Loba neni eno, na nja pe eno.

Jangamen jombwa oteten ao, ńena na mo nde jabea na jabea la bwam na la kengenge di mawano ( Yak. 1: 17), nu mabongwe pe biso kana sango a mabongwano bana bao. Jombwe te neni baponge myenge ma kalat'a Loba, na jita la bato ba bwam ba tano ba loise babomene oteten a Loba, na njika ngińa ba kusino oten ! Myenge mabu mi malee biso nika. Nde biso di yoki wamse bole kane bwambi.

Pondapo idiba di makwalane Loba ngus'a byala ná a tate biso, ongwane pe biso, ońol'ebol'asu, na biso di kumwa jonge le ná nik'e dongamen. Tomba nika, je pe ná di yenga na o mitin ma idiba na m'ebiamu, na ma sondi pe, di kane, nde milema masu mi mabe nde oten son a ponda momene. Bepopo basu ba mudumbu be masoa, nde mulema mu si mukea oten. E s'angamen be nika ! Di mapula te kane, ke di doli nongo ndutu ońol'ao, kana Kristo pe a tano a bola o kwalisane Sango ao ńe o moń, tona a tano a bene ebolo jita.

Mo pe a ta a kwala na ngus'a byala o sosomea Loba na o soma mo, nde dongo la ponda a ta a wengemeye yao wuma na momene o benga kane. Muka moto a si makaneno na mulema mao mwese mu si mongwane mo. Ońola nika di doli bola kana su la Kane la Sango di maleeno biso ná di loise bisomene na mika masu oteten a Loba.

**\*1.** Di makane te na: "Janea je nde longo", ke nika ne nde na di makane na: "A Tete ne o moñ, wa nde we kiñe". Nik'e malee biso ngiña Loba na ndol'ao. Nde njika janea di makwalano na je nde la Loba e ?

Di mongele nde janea la Mwemba ma badube, bena ba mapusele Kristo ka Sango abu, ba masangise dina la Loba o wase na ba malondise jemea lao. Nika ne nde Mwemba ma Kristo mwe o matongo ma wase mese na ngus'ao ya mañañ ma jemea yese, mwena mu bian, nde mu si bian pe to, mu mabwe ndutu, nde mu bwa nde muñenge ponda yese, mu boti loki la teme la sim la Kristo, mu tem oboso ba Loba na mu makwale mwemba na dimuti di si mawele songobeles la bautu ba Loba na: "Jemea je nde longo."

Nde jemea la Loba di titi omoñ a ba ba tondi boleye momene, nde je pe na omoñ a manea ma nin wase na omoñ a bato ba si dube Loba na ba dipama bese. Bato ba ngiña na ba dibie be na bongele na ba madangwa mabu mangea na bola pe kana ba tondino, nde to nika, babo pe ba mongwane te nde o bola jemea la Loba. Seto bato na angel momene nde di mongeleno ke di makane na: "Janea je nde longo", nde di mongele pe na bokwedi bese.

Mwenge mu sukan oteten a myenge ma kalat'a Loba mu makwala na mese ma soe wei ma sese Loba, nikamene pe na wei na modi na ngengeti, na midongo mindene na misadi, na mbonji na myele, na su'a madiba na nam'eyidi, na mbua na myudi, n. n. Wuma na wuma so Loba a masesabeno, ke janea lao je oten. Wase nese e mende nungame oboso bao na kwala

na: Janea je nde longo o wase ńese, wa nde we Sango na kiń'a bonakińe.

**\*2.** E titi biana Loba a ben nde dina tete ná a manea, nde a s'aneye. A manea o ka mbale, kana e tilabeno pe na: " Ngińa ńe nde ńongo." Jombwe te bewekedi ! ńai a ngińa i titi oten e ? Oweni i wuno ? Nga ye nde oten ka lambo bewekedi be yabanno na Momene ? Tomtom, nde na muweked'a moń na wase. Ombwa te ni ngińa ńe o bemune ba munja, to ni maleele momene o mūdi na motemote na ngad'a Loba, ngińa ńena ni teseye wei na modi na ngengeti ngea bangamenno dangwa buńa te esibe wusa ! Ombwa pete njika ngińa ni maleele momene o bwele te na mbonji te, seto ngińa Loba Muwekedi ni ?

Nja pe a mabole biso ngińa o bol'ebolo na o dutea na o topo ? Nde nja e ná a bola nika ke se Loba mené ńena ńe ńangum nu ben ńai a ngińa yese. To moto a kusa pe nde longe o Kristo, ke ngińa ndol'a Loba nde e boli nika. To janea to Mwemba ma bonaKristo pe nde ba bene ngińa, ke e wu nde na Loba. Di dutedi te man mese, ke nik'e mabola biso di kane na: "Ngińa ńe nde ńongo".

**\*3.** O sukan pe, sesa jangamen be na Loba nu ben janea na ngińa natena o bwindea. Mika masu mi yoki nde be bukate mika ma njako na besosomedi ońola bwam basu; di madimbea natena o mitin masu pe ná besesedi be nde dongo la mweńa na la boso la jowe la Loba: " Sesa Yehova, a mudi mam, na mese me oteten am, sesa dina lao la bosangi. Sesa.

Yehova, a mudi mam, o si dimbea bwam bao bwese, nu nu lakise wa mawuse mongo mese " n. n. (Mw.103:1-3).

Di bi te mot'a bwam mō, to di ben te dikom la bwam, di tondi sesa mo na langwa myango ma ninka moto o mpoma na bebolo bao. Ngedi ininga so na Loba, nena na mo nde di kusino mambo mese, na longe, na jongise ? Oñola nika sesa di be na Loba, na masoma n'edube o nin pond'asu na tatan natena o bwindea bwese.

Mika masu mese myangamen be oñola besosomedi ba Loba Tete na Mun'ao, Sango asu Yesu Kristo. "Sesa n'edube na bosangi na ngum ba be na nu nu jai o bejedi na Mun'a mudongi pe, o bwindea na bwindea " (Bebis. 5: 13).

Di madomse muka te na yen eyala na: " Amen". Nika ne nde na : Na mbale, na iwie. Na yen eyala di mabamse nje yese di sosomedino o muka masu, di mayikiye pe na ninka nde dube lasu leno . Di domse te muka masu na: Amen, ke di masosomeye Loba na a bole biso kaponda besosomedi basu na iwiye kana Sango Yesu a kakanno na:"Amen, amen (iwie, iwie), na malangwea biño: To nje lo mendeno sosomeye Tete o dina lam, a mende bola biño" ( Yoh. 16: 23). Son eyala ninka i lati su la Kane la Sango na mane masosomea ma boso samba. Yin son eyala mene ye nde na: " Ebanja janea je nde longo, na ngiña, na sesa".

Yi son eyala i mapula nde lee biso na je na di wanea Loba besosomedi basu na dube pe na a mende sengane biso na na

a ben ngińao londise besosomedi basu. A Bińo bakane Kane la Sango, onģele so nje lo makaneno, bińo kane na mulema mwese, lo bie pe ná Loba a masenga nje lo makaneno.

Bińo esele yen eyala na: "Ebanja janea je nde longo, na ngińa, na sesa," e dute bińo o kane na jemea, lo si dimbea pe to ná nu lo mabeleno a ben ngińa, seto o londise besosomedi bańu o nin ponda momene mō, nde e ná a bola nika natena o bwindea. Na dongamen kane "Kane la Sango" e ? (Dikalo. Juillet à Septembre, 1951).

Na titi ná na kwala ná: "A Tete", yetena na si maleele be lam la muna o longe lam la buńa te. Na titi ná na kwala na: "ńasu" yetena tuń a mudi mam e kwesame to yetena na monge le ná ńań lam la jemea di ben epol'a tobotobo o moń. Na titi ná na kwala ná "ńe o moń", yetena na dube nde ná lambo dipepe di titi bukate nin wase ni pimbedi.

Na titi ná na kwala ná "dina longo di dubabe", yetena na belabe te na mo, mbamene na si sangisabe. Na titi ná na kwala ná "janea longo di ye", yetena na si mabola nje yese na maweleno o bońsane bepoyedi bao. Na titi ná na kwala ná "jemea longo di bolane", yetena na lelem nde o bola jemea lam bukate. Na titi ná na kwala ná "o wase kana jeno o moń", yetena na si mabola mbamene mususu o ebol'ao owan tatan mene.

Na titi ná na kwala ná "bola biso da wenge kana mińa mese", yetena na tiki nde o da da la kiele, nika ńe nde o be longe kaponda sońtane lam na bedemo bam ba kwań. Na titi ná na kwala ná "lakise mawuse masu kana biso di malakiseno mawuse

*ma ba ba mawusane biso*", yetena na benedi munasango am mō diwinako.

Na titi ná na kwala ná "*o si diele biso o makekisan ma bobe*" yetena o tondo lam na matese mbamene o epolo e makekise mba, nde na ja pe oten na wonj'am nese. Na titi ná na kwala ná "*nde sunga biso oñola Bobe*", yetena na si mapula kasa mbend'ao. Na titi ná na kwala "*janea je nde longo*", yetena na si mabola kiñ'a bonakiñe epolo yangamen mo o mulema mam. Na titi ná na kwala ná "*na ngiña*", yetena na mabwa k'a bato to mitusan mabu bongo.

Na titi ná na kwala ná "*na sesa*", yetena na mawasa nde bukate eses'am. Na titi ná na kwala ná "*bebe bese*", yetena na si mene etum buka pond'a tatan. Na titi ná na kwala ná: "*Amen*", yetena na si mabata na to nje nd'e po. Ebanja kane la mun muka o ñongoñong'a mulema mam di mapulane mba mese. 38;1-2;37-3;36-4;35.